

Beeld op de Rivieren: verbreding en verbinding op inhoud

Beeld op de Rivieren (BoR) is een bouwsteen voor een toekomstbestendig rivierengebied dat meervoudig bruikbaar is. Het vormt een brede basis voor de vervolgfase waarin een MER en MKBA voor diverse kansrijke maatregelpakketten worden opgesteld. Een waardevolle bouwsteen voor het Programma Integraal Riviermanagement.

Bij de start van het Programma IRM in 2019 bleek al gauw een groot verschil in referentiekaders en kennisbasis van de vele belanghebbenden. De behoefte aan een gedeeld kennisniveau voor die belanghebbenden, van terreinbeheerders zoals Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten tot de branchevereniging van zand- en grindproducenten, vormde een aanleiding voor het Beeld op de Rivieren (BoR). Koos Beurskens, lid van het kernteam IRM en vanuit die rol opdrachtgever voor BoR, voegt toe: "Bovendien hadden wij voor IRM nadrukkelijk behoefte aan een verhaal voor het complete rivierengebied in een zelfde stramen en een zelfde beeldtaal. Dit om goed zicht te krijgen op de vraagstukken die in het totale rivierengebied spelen en om gezamenlijk een visie voor het totaal te kunnen ontwikkelen."

Verbinden op inhoud

Als eerste stap binnen het project is de grote hoeveelheid beschikbare studies over het

Koos Beurskens en Jette Eshuis tonen zich tevreden met Beeld op de Rivieren.

gebied verzameld en geanalyseerd. Veel van die informatie kwam uit het Deltaprogramma, beleidsdocumenten en ruimtelijke visies. Het team, de combinatie van WSP en Defacto, nam alle documenten vakkundig onder de loep en doorgrondde de informatie: wát speelt er nou echt, zowel qua opgaven als ambities. Tijdens dit proces zag het team de eerste samenhang, relaties en kansen, die een plek op de kaart kregen en mede de legenda bepaalden. Tevens werden langetermijntrends in verstedelijking, natuur, landbouw, delfstoffenwinning, energietransitie en klimaatverandering- en adaptatie onderzocht.

Door alle belanghebbenden samen aan de nieuw opgezette kaart te zetten, kon er op basis van de karakteristieken van het gebied, de langetermijntrends en de opgaven die er liggen, gezamenlijk gezocht worden naar logische ontwikkelrichtingen en kwamen ook strategische keuzes en vraagstukken naar boven die nadere uitwerking vereisen om tot een toekomstperspectief te komen. Hier kwam alles samen en ontstond er verbinding op inhoud.

Alles moest digitaal

Jette Eshuis, senior adviseur omgeving en besluitvorming bij WSP: "We dachten vooraf met drie grote fysieke bijeenkomsten grote

slagen te maken, maar direct na de opdrachtverlening bleek dat wegens corona niet haalbaar. Zelfs de startbijeenkomst moest al digitaal. Negen digitale werkateliers bleken de oplossing, waarin we de verschillende riviervaktrajecten bespraken met relevante stakeholders en de opkomst in de sessies hoger was dan we waarschijnlijk in fysieke sessies hadden kunnen bereiken."

Om alle partijen met open vizier te laten deelnemen, was het gemeenschappelijk besef dat BoR geen rapport met een maatregelenpakket zou zijn, maar de start van een gezamenlijke marsroute naar een gemeenschappelijke en richtinggevende visie op het riviersysteem en diens gebruiksfuncties, van belang. Een visie die voorheen gedomineerd werd door hoogwaterveiligheid, maar in de digitale sessies al gauw een flinke verbreding kende.

Sommige van de verbredende trends en opgaven lagen vanzelfsprekend in elkaars verlengde, zoals het vasthouden van water, natuurontwikkeling en natuurinclusieve landbouw. Minder vanzelfsprekende belangen werden ook zichtbaar. Beurskens: "Neem het tegengaan van versnippering van grondgebruik en -bestemming. In Midden-Limburg kwam duidelijk naar voren dat zowel landbouw als terreinbeheerders enorm

IN 'T KORT - BoR

Bij de start van het Programma IRM bleek al gauw een groot verschil in kennisbasis

De behoefte aan een gedeeld kennisniveau vormde aanleiding voor het BoR

Als eerste stap is de grote hoeveelheid studies over het gebied verzameld

Een blauwdruk voor een beoogde situatie in 2050 of zelfs 2100 is BoR zeker niet

geholpen zouden worden als we die versnippering kunnen oplossen."

Hetzelfde gold voor de vraagstukken rondom splitsingspuntgebieden, zoals bodemerrosie en verdroging van de uiterwaarden. Eshuis: "Door ook hierover een inhoudelijke discussie te voeren, kwamen heel veel verschillende belangen in elkaars verlengde te liggen. Zo ontstond er vaak onverwacht consensus, door puur vanuit de inhoud op te bouwen en niet vanuit eigen belangen."

Verbreding en cyclisch proces

Het resultaat van deze open benadering is Beeld op de Rivieren. Een blauwdruk voor een beoogde situatie in 2050 of zelfs 2100 is BoR zeker niet. Een cyclische benadering, met het Beeld als uitgangspunt, ligt meer voor de hand. Beurskens: "Het zal een cyclus blijven van elke zes jaar opnieuw kijken naar hoe die kaart er uit ziet, welke signalen opgepikt moeten worden en slim gecombineerd moeten worden." Beeld op de Rivieren is nadrukkelijk een basisdocument, een uitgangspunt om op verder te bouwen met IRM.

Corona als spelbreker en -maker

Naast het eerder genoemde brede bereik van de digitale werksessies bleek de coronapandemie nog andere, positieve, neveneffecten te hebben. De ontstane langere doorlooptijd van het traject bijvoorbeeld, zorgde voor wat extra ademruimte en een beduidend hoger inhoudelijk niveau. Beurskens: "De rivierbeheerder, Rijkswaterstaat, is bijvoorbeeld tot

Anne Loes Nillesen bij één van de in dit proces zo belangrijke kaarten.

een enorme kennisverdieping gekomen op aspecten van bodemligging en afvoercapaciteit."

Eshuis zag nog een ander voordeel vanuit haar rol als verbinder: "Door de digitale opzet hadden we een veel breder bereik van mensen die we aan tafel kregen. De digitale setting verbeterde ons geografische bereik ontzettend: probeer al die mensen anders maar eens tegelijkertijd aan een tafel te krijgen. Voor mij een wijze les die ik nu in andere projecten ook toepas, om zoveel mogelijk mensen bij een project te betrekken." Maar, de bemoeilijking van het fysiek samenbrengen van mensen kende ook een keerzijde. Jette: "Bruggen slaan doe je nu eenmaal makkelijker als je echt met elkaar om tafel zit."

Ook de bespreking van de uitkomsten met bestuurders heeft digitaal plaatsgevonden. En dat is jammer, vindt Beurskens: "Ik mis de grote kaarten aan de muur en het onderlinge gesprek náást die kaarten. Het BoR is nu digitaal naar de bestuursagenda's gebracht en dat is gewoon niet ideaal."

Het belang van de kaart

Onmisbaar voor BoR is de inbreng van Defacto, onder leiding van Anne Loes Nillesen. De cartografische uitdaging was groot, en belangrijk: "In de beginfase was het tekenen van de kaart veel meer dan louter inventariseren en tekenen, want met een kaart en de bijbehorende keuzes die je daarbij maakt, zet je juist de visie op papier. Daarbij heb je een eerste verhaallijn te pakken die het proces richting geeft."

Ook tijdens de digitale sessies met belangheb-

benden was de kaart cruciaal. Anne Loes: "Voor de digitale sessies zijn we heel druk geweest met experimenteren: hoe geven we de deelnemers het gevoel dat ze écht meetekenen op de kaart? Daar slaagden we goed in, mede hierdoor was de betrokkenheid groot." Uiteindelijk heeft BoR, mede dankzij dit kaartwerk, verschillende systemen en belevingswerelden die voorheen niet samen in beeld kwamen, samengebracht en zo de aanvankelijke opdracht vervuld. Opdrachtgever Beurskens toont zich daarover erg enthousiast: "We zijn erin geslaagd om naar één legenda toe te werken die verbinding legt tussen de verschillende IRM-thema's en -functies én tussen twee riviersystemen die elkaar raken en versterken. We zien bijvoorbeeld hoe er tussen Waal en Maas in het meest westelijke stroomgebied een heel belangrijke natuurverbinding kan ontstaan. En in het middendeel bij St. Andries hebben we een alom bekende scheepvaartverbinding die echter óók een ecologische verbinding is, net zoals een verbinding voor waterbeschikbaarheid heen en weer. Met onze hedendaagse kijk op de beide riviersystemen zien we verbindingen die verdere ontwikkeling kunnen krijgen." Beeld op de Rivieren is te downloaden via www.bouwplaatsirm.nl, kernwoord bouwsteden.

Koos Beurskens is lid van het kernteam IRM en opdrachtgever voor BoR, Jette Eshuis is senior adviseur omgeving en besluitvorming bij WSP, Anne Loes Nillesen is stedenbouwkundige, en eigenaar van Defacto Architectuur en Stedenbouw.

Uiteindelijk laat de kaart zien welke ontwikkelrichtingen en keuzes er op tafel liggen voor het rivierengebied.